

ВПЛИВ АГРО-ЕКОЛОГІЧНИХ ФАКТОРІВ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ ВИРОБНИЦТВО

У статті розглядаються деякі проблеми екологічної безпеки сільськогосподарського виробництва у господарствах Хмельницької області та шляхи їх вирішення.

Ключові слова: ефективність виробництва, сільське господарство, екологія, екологічна безпека.

Постановка проблеми. Головним критерієм ефективності виробництва у сільському господарстві, як відомо, є отримання максимального обсягу продукції з кожного гектара землі при найменших витратах засобів виробництва і праці.

Проте, поняття зростання економічної ефективності в сфері сільського господарства має певні відмінності в порівнянні з іншими галузями матеріального виробництва. Ці відмінності полягають, перш за все, в тому, що в сільському господарстві використання трудових і матеріально-технічних ресурсів, всіх технологічних і організаційних досягнень проявляються через використання головного засобу виробництва сільського господарства – землі. Тому поліпшення використання землі, підвищення її родючості являється початковим моментом зростання економічної ефективності сільського господарства.

Постановка завдання. Сьогоднішня екологічна ситуація в Україні свідчить про наявність та подальше загострення багатьох проблем в сфері взаємовідносин суспільства з природним середовищем.

В зв'язку з цим, назріла об'єктивна потреба ув'язати програми розвитку національної економіки з економічно виваженими рішеннями екологічних проблем, створенням еколого-економічної системи ринкових реформ.

Виклад основного матеріалу. В умовах сильної забрудненості навколишнього середовища, біологічної виснаженості більшості сільськогосподарських угідь та нерационального використання природних ресурсів під час аналізу ефективності виробництва повинен розглядатися рівень екологічної безпеки виробничих процесів, а критерій ефективності сільськогосподарського виробництва має полягати у збільшенні виробництва необхідної сільськогосподарської продукції заданої якості при зменшенні суспільно необхідних затрат на одиницю споживчої вартості з урахуванням природоохоронних заходів.

Досліджуючи економічну ефективність поряд з загальноприйнятими показниками слід брати до уваги й показники, що характеризують якість продукції. Підвищення якості продукції дає значний ефект, що відображається у збільшенні валового виробництва та значному зменшенні затрат на виготовлення одиниці продукції.

Однією з основних зон сільськогосподарського виробництва України є Хмельничина. Більша частина сільськогосподарських угідь області знаходиться на схилах (табл. 1).

Таблиця 1

Структура земельних угідь Хмельницької області за рельєфом*

Тип рельєфу	Площа	
	тис.га	%
Рівнина	298,0	23,8
Схили	954,1	76,2
в т.ч.: до 4 ⁰	647,8	51,7
від 4 до 8 ⁰	251,2	20,1
більше 8 ⁰	55,1	4,4
Всього угідь	1252,1	100

* Джерело: Матеріали статистичного управління у Хмельницькій обл. за 2001р., власні розрахунки

За кліматичними умовами, рельєфом, ґрунтовим покриттям, характером геоморфології Хмельницька область входить до числа найбільш еродованих. Площа еродованих земель становить майже 500 тис.га. Розташовані вони на схилах балок та ярів. Причому, сильно змиті ґрунти займають 22,6 тис.га, середньо змиті – 167,5 тис. га, слабо змиті – 280,1 тис.га.

Великий відсоток схилів (76,2%) спричиняє значну шкоду виробництву через збільшення кількості еродованих ґрунтів.

Найбільшою мірою еродовані землі Теофіпольського, Красилівського, Старокопчанського, Старосинявського, Деражнянського, Летичівського, Хмельницького районів – 50-70%, а в деяких господарствах – більше 70%.

В Ізяславському, Білогірському, частині Ярмолинецького і Волочиського районів – 30-50%, в інших районах області – 10-30%.

За таких умов пріоритетність вирощування має віддаватися низько затратним культурам з високою продуктивністю, виробництво яких буде сталим і найбільш адаптованим до агроекологічного потенціалу сільськогосподарських угідь.

Вибір культур повинен ґрунтуватися на таких чинниках як спеціалізація виробництва, існуючий і технологічний потенціал та реальні можливості його відтворення, рівень аграрної культури і традиції господарювання.

Для досягнення позитивного еколого-економічного балансу виробництва сільськогосподарських культур слід враховувати екологічну придатність їх застосування на відповідному агроландшафті (табл. 2).

Таблиця 2

Виробництво сільськогосподарських культур при різній крутизні земель

Крутизна схилу	Рекомендовані культури	Технології виробництва
До 4 ⁰	Всі культури.	Інтенсивні ресурсо-енергозаощаджуючі, звичайні.
4-8 ⁰	Зернові, трав'яні культури. Вирощування просапних не дозволяється.	Інтенсивні ресурсо-енергозаощаджуючі
Більше 8 ⁰	Багаторічні трави під пасовища та сіножаті.	Угіддя виключаються із складу орних земель. Проводиться заліснення сильно еродованих земель в зоні розвитку ярів і балок

Таким чином, у господарствах Хмельницької області пріоритетним є виробництво зерна пшениці, ячменю, гречки та інших зернових і круп'яних культур. Вирощування просапних (цукрові буряки, картопля, сояшник, кукурудза на зерно) відзначається підвищеною екологічною небезпекою і доцільно розвивати у випадку збільшення їх продуктивності, зменшення енерговитрат, дотримання всіх техніко-технологічних умов виробництва.

Однак, товаровиробники не завжди усвідомлюють необхідність визначення екологічних наслідків виробничої діяльності. Спеціалізація аграрного виробництва більшості господарств регіону не відповідає екологічній безпеці функціонування агроландшафтів.

Висновок. Покращення стану економічного та агроекологічного розвитку регіону можливе лише на основі відтворення родючості ґрунтів, росту рентабельності та продуктивності праці, зменшення собівартості продукції. Одним із шляхів досягнення цього є побудова оптимальної структури виробництва, яка б дала можливість повністю реалізувати наявний агроекологічний потенціал та була адекватною існуючим агротехнологіям.

Список використаних джерел

1. Стан навколишнього природного середовища Хмельницької області у 2008р. – Хмельницький, 2009. – №17. – С. 18-50.
2. Шелудченко Б.А. Методологія досліджень екосистем.– Кам'янець-Подільський: ПДАТУ, 2008.–110 с.

Annotation. The article deals with some problems of ecological safety of agricultural production on farms of Khmelnytskyi district and ways of their solving.

Key words: efficiency of production, agriculture, ecology, ecological safety.